

10. **ՓԱՐԱՅ**

8 U. h. 5 S 4 b 3 3 5

ԱՆՈՐԻՆԱԿ ԹԱՆԱԿԱՆՆԵՐ

Ռուսաստանի Ս. Թագաւոր թաղը . . .
Ըսեմ նախ թէ Ռուսաստանը երկու մաս
սի կը բաժանուի, Ս. Թագաւորը եւ Ս.
Խաչ, իրենց եկեղեցիներուն անուններ
ով: Մեր եկեղեցիներուն տնտեսը գիշեր
եղած է միշտ՝ այսպէս կ'առարկէին հա
տարակութիւն մը, եւ, աւելի՛ ծանր, ի
բարեւ դէմ հանել զանոնք: Այս բաժա
նում, որ զարգացան համախմբման
ուն մէջ ընթացիկ բարեք մը պիտի ըլլար
մասերուն տարւոյ ինքնուրոյն կեանք մը
իր յատուկ անհատականութեամբ, ընդ
հակառակ մեր ազգա հասարակութեան
մէջ պատճառ մը եղած է ակարութեան
եւ անկողնեան: Զորքը Ռուսաստանի
միայն յատուկ չէ. մեր գաւառական
բարեքը ընդարձակ սահմանի մը վրայ
ստատիստիկանք անձ մը, Մարկոս Է. Գ.
Նաթանեան, մասնաճիւղը բնական է զայն
արդէն իր ձեւնապարհագրական ճիշտ
գրութեան մէջ (Մասիս շաբաթաթերթ, 1885): Հաշտութեան ու խաղաղութեան
նախնական անունը՝ երկպառակութեան
մեծագոյն գործիքը եղած է մեր մէջ, ա
նանկ որ, Նաթանեան Է. Գ. Նաթանեան
«մարդ կը փորձուի կարծել թէ լաւ է որ
ամէն գիւղ, գիւղաքաղաք կամ քա
ղաք մէկ եկեղեցի միայն ունենայ»:

Ս. Թագաւոր թաղական խորհուրդը մը
ունի, ու եւ այնպէս կը հաւատարմոր
յարմէնեան: Թաղական խորհուրդական
թիւնը հաստատուած է մեր մէջ, եղած
չէ հայ հասարակութիւն մը որ այդ թա
ղական խորհուրդին պէս փորձանք մը իր
յօժար կամովն բերած իր գլխուն նըս
տեցուցանել ըլլայ:

Գիտեմ թէ այսպիսի գործերուն մէջ
նշարտութիւնը գտնելը ինչքան դժ
ուար է: Ժամերով ու Ժամերով մտիկ
ըրի այդ թաղական խորհուրդին անդամ
ները, պատրաստեալներ իրենց հայր
սուրբը, վարչական անդամները, Ժա
ղապետը շատեր, կուսակիցներ, հակա
ռակներ, անտարբերներ, չնդոյններ,
ու այն երազակցութեան եկող թէ մեր
հայրենիքի գործերը վարող անգլային կա
նոնապրին համար ամօթ մըն է որ Ս.
Թագաւոր թաղական խորհուրդը ժամ
մը աւելի գործի զուլի մնայ:

Հիմա կը հասկնաք թէ ինչու:
Խնդիրը լաւագոյն կ'ըստով բացատ
րելու համար թերեւ հարկ ըլլար քնն
մը ետ երթալ, հասնիլ այն օրերուն ուր
Ռուսաստանի տաղանքը էր Քաջառակ
պիտակոյտ Դիմաքան, Քաջառակ թէ
այդ եկեղեցական ինչքան աղիտաբեր
եղած է այս քաղաքին, թէ ինչպէս
ստիպած է պաշտօնէ հրաժարիլ լաւ ու
նախկին արհեստի կազմուած թաղա
նութիւն մը, ինչպէս քանդակ է ու
սուղակեան ետնադուն ու բանիմաց խմբ
մը ձեռքով սկսած կրթական շէնքը:
Բայց բոլոր այդ կեանքի պատմութիւնը
արդէն ժամանակին գրուած է այս օր
նակներուն մէջ, եւ լաւ է իրենց մտքին
չանել մոռցուած դէմքերը:

Այդ, տարի մը չընել որ, անհուն
լով թէ Ս. Թագաւոր թաղական խոր
հուրդը կազմակերպուած լինակի մէջ կը
գտնուի եւ թէ միակ անդամ մը մնացած
է որ ամէն բան ուղղութիւն պէս կը կար
գարէ, կ'որոշուի նոր ընտրութիւն կա
տարի:

Ընտրութիւնը կը կատարուի: Թաղին
1500 ընտրողներէն յաւանդութեան կը

մասնակցին . . . 150 հոգի, եւ 80, 50,
մինչեւ 20 յաւանդութեան կ'ընտ
րուին, որոնց մէջ նաեւ՝ նախորդ խո
հուրդին պաշտօնի վրայ մնացած միակ
ան: Դա՛մը, որուն դէմ ընդհանուր աճա
թիւն կ'ար: Ուր էին ան ընտրութիւն
անստիպողները որոնք այսօր կրակ ու բոց
կը ժայթքեն այդ թաղական խորհուրդին
դէմ: Սրտաբանները ու գիտնականները
հասած, կը խաղային ու կը խախտին: Ան
դին, խեղճ Պատրիարքական փոխարքը
ընդոյն նայն հնչեցնել կուտար եկեղեցիին
զանգակները, ասե՛կ, ասե՛կ, ասե՛կ,
ժողովուրդը հրաւիրելով իր պարտակա
նութիւնը կատարելու, եւ ի դուր ժամ
կոչները գիտնականները կը զրկէր՝ ընտ
րողները յաւանդութիւն զուլելու կոչելու
համար:

Նոր թաղական խորհուրդը գործի
սկիզբուն պէս՝ ու մէկ մտածում մը
կ'ունենայ: Ուրեք փորձ մը կայ
հանկ խեղճները: Ա՛յ ուրիշ գործի հե
տեւում չէ. եւ այս մտքը հինգ աստիճա
նութիւն կը գտնէ ընկեր՝ Բաղաւազան
ժողովին, որ հինգն ալ կը մերժէ:

1. Ռուսաստանի մէջ Հայաստանը ընկե
րութիւն մը կայ, որ նպատակ ունի իր
հանգանակած գումարով ուղղակի համար
արուեստանոց մը հիմնել: Ռուսաստանի
կիցը իր գաւկիս համար շաղկի մը,
բաժնի մը, տարած մը ձեւել կ'աւ
րել չի գիտար զբաղաւորաբար, եւ Հա
յաստանը ընկերութիւնը կը փոփոխէ
պէտքէն գաւառում տալ՝ Արուեստանո
ցին մէջ ընդունելով 12-13 հազար
շէկները որոնք վաճառքն չեն երթար:
— Երկ, Ս. Թագաւոր թաղական
խորհուրդը կ'ուզէ որ Հայաստանը ընկե
րութեան հանգանակած դրամը, որ հի
մա՛կ 80 ասիկի կը հասնի, իրեն տուի
որպէս գիւ, անով, Ս. Թագաւոր եկեղե
ցին բաժնի մէջ գտնուած կիսաւարտ
չէնքը, որ քանանաներու բնակութեան
յոթակցուած էր նախ, ամբողջացուի եւ
արուեստանոցի վերածուի:

Բաղաւազան ժողովը կը պատասխա
նէ թէ Հայաստանը ընկերութիւնը իր
դրամին աւելն է եւ թէ ոչ ոք կրնայ
ստիպել զինքը որ քանանաներու բնա
կութեան յատկացնէ չէնքին վրայ ծախ
սէ իր հաւաքած գումարը:

2. Ս. Թագաւոր եւ Ս. Խաչ եկեղե
ցիներէն զատ, Ռուսաստանի մէջ պաշտ
կ եկեղեցի մը կայ, Ս. Փրկիչ, որ 1830ին
այրելով, երկու տարի ետքը կը վերա
շինուի՝ բարոյութիւն կանանց նախաձե
նութեամբ եւ ծախով: Անկից ի վեր կի
սերու խնամակալութիւն մըն է որ կը
յանձնանէ եկեղեցին: Ամէն հինգշաբթի
պատարագ կը մատուցուի հին, եւ կի
սեր միայն ներկայ կը գտնուի: Կիսեր
են որ բանկուրը կը նստին: Ի պատիւ
այդ իրական խնամակալութեան, պէտք
է ըսել որ կանոնի մասնաճիւղ հոգանա
լութեամբ մը կը պահպանէ եկեղեցին: Զատ
մը ինչպիսի պէս, հետեւեալ օրը ետքը
կը դրուի: Եկեղեցին կ'ունենայ ամառ
կան 100-150 դրուշ հասցի, որ ծախ
քը կը դրցէ: — Թաղական խորհուրդը
կ'առաջարկէ որ եկեղեցիներու մատակա
րարութիւնը իրեն յանձնուի:

Բաղաւազան ժողովը կը մերժէ ա
ռաջարկութիւնը: Ս. Փրկիչ եկեղեցին,
կիսերու ձեռքով հաստատուած՝ եւ կա
նանք խնամակալութեամբ մը մատակա
րարուած, կ'ախաւ չունի թաղական
խորհուրդէն:

3. Կառուց Անապատը Ռուսաստանի մէջ
ունի շէնք մը 18 անհեղուկ, որ կը կոչ
ուի Անապատի Օտար: Ժամանակին
Ռուսաստանը գաղթած վանքի մը կոտոր
է զայն Կառուց Անապատին, որ Միւսթէ
վիլին կը կարգած է անոր համար, եւ
երեւմտ երեւմտ Կառուց կողմին նախնա
նքը կը կարգէ, հոչիւնները կը սեռնէ ու կը
վաւերացնէ, զոյացած հասոյթը հ'աւան
Միւսթէվիլին եւ կ'երթայ: — Թաղա
կան խորհուրդը եւր կ'առաջարկէ որ
այդ Անապատի Օտարին մատակարար
ութիւնը իրեն յանձնուի:

Բաղաւազան ժողովը դարձեալ կը
պատասխանէ թէ թաղական խորհուրդին
գործը չէ առաջ կառուածը թաղին ըս
տացուածը չէ, եւ թողք ու եւ ի
բաւասարութիւն չունի անոր վրայ: Կի
սերական է, օրինակի համար, Բերայի
թաղական խորհուրդը որ եւր ինք մա
տակարարի ուղիք Ներսիսյանի մատն
Նալովայի աղարակը:

4. Ս. Թագաւոր եկեղեցին քաղաքին
ծաղկեղեցին վրայ, արեւմտեան կողմը,
ընդարձակ հող մը ունի, որուն կից կը
գտնուի Յոյնի մը շոգանաճ աղօրթը:
Դործարարները, այդ հողին մէջ մա
տին պէտք ունենալով, կ'առաջարկէ
զայն քննել: — Թաղական խորհուրդը
կ'առաջարկէ Բաղաւազան ժողովին այդ
հողէն 1800 կանգուն 125 ասիկի ծախ
ելով զորք ծախելու դիմաւորութեան դէմ
նախը առնել մը 11,500 կանգուն տեղ տա
նել, աւելցողը երեք անգոն չի
նել, եւ այլ: — Բաղաւազան ժող
ովը կը պատասխանէ թէ ժամանակին
այդ հողը ծախելու դիմաւորութեան դէմ
թաղական անգին բողոքներ ներկայա
ցուցած է, թէ այդ հողին 1800 կան
գունոց էն պատուական մասը ծախելը
մնացեալ մասը բողոքովին արժէքէ զրկ
է, թէ ամէն ոք մեծ յոյսեր ունի քա
ղաքին այդ մասին վրայ՝ ուսկից անցնի
թերեւս ապագայ երեւթեւորին, թէ ար
եստական խորհուրդն ալ հակառակ է այդ
առաջարկութեան, եւ թէ վերջապէս ե
ւ թէ հարկ իսկ ըլլայ ընդունիլ վաճառ
մը՝ պէտք է նախապէս երկու խորհուր
դակցութիւններ կատարել, վարչա
լութեամբ լինելով գործը եւ մինչեւ իսկ
կեղերին Տնտեսական խորհուրդին որոշման
ենթարկել:

5. Կը հանաքէ հիմա՛կ հինգերորդ ա
ռաջարկութեան, որ կարելի չէ որ ան
դիմանալ չցատեցնէ կարգադրները եւ
լսողները:

Ս. Թագաւոր թաղը, ինչպէս Ս. Խա
չըն ալ, Ալեքանդրու խնամակալութիւն
մը ունի: Ընդհանրապէս արեւմտաու
նի կը կազմեն զայն, եւ կըցած են ո՛չ
միայն խնդի մտքը կատարել իրենց ըս
տանձնած մարդասիրական գործը, հապա
նաւ աւելցած դրամով կ'ուրած մը գը
նել եւ սնունդին մէջ պատասխան դրած
պահել, 15 ասիկի չափ թաղական խոր
հուրդը խնամակալութեան կը դիմէ եւ
այդ 15 ասիկի վրայ կ'ուղէ իրմէ: Խնա
մակալութիւնը, որ արդէն անկից առաջ
թաղական խորհուրդներու փոխ տեսա
ծը եւ մէջ մէջ իր դրամին երեսը տե
սած չէր, մերժողական պատասխան
կուտայ, յայտնելով թէ չի կրնար իր
հաւաքած դրամը նպատակէն չեղեցնել:

Ասոր վրայ թաղական խորհուրդը
Բաղաւազան ժողովին կը դիմէ նորէն,
եւ Բաղաւազան ժողովը արդարացի կը
գտնէ խնամակալութեան մերժումը: Եւ

թէ եկեղեցին իր առօրեայ ծախքերուն
համար դրամի պէտք ունի, փոխառու
ներ չեն պակտիր: Նայն իսկ թաղական
խորհուրդին անհամարներ կրնան իրենց հոյ
թայթել այդ 15 ասիկի չափն գումարը,
եւ վերջէն գտնան հասոյթներէն:

Թաղական խորհուրդը ասով չի գո
հանար: Գիւր մը կը գրէ թաղական կա
ռավարութեան եւ կը յայտնէ թէ Ս.
Թագաւորի կառավարներուն տուրքը վը
նարելու համար, պատրաստ դրամ չու
նի, բայց թէ քաղիքի դրամին 15 ասի
կայ այս ինչ անձին քով (Ալեքանդրու
խնամակալութեան գանձապետը) որ չու
ղեր յանձնել զայն թաղական խորհուրդին
Կառավարութիւնը, բնականաբար, մարդ
կը դրէ՛ զանձնապետին:

Գործը կը հասնի Բաղաւազան ժո
ղովին ականջին, եւ Խաչը Մէճիփոյին
մէջ ամենապիտանութեամբ կը բացատ
րուի թէ այդ 15 ասիկի քաղիքի դրամը չէ,
այլ հինգով տասնով հաւաքուած է ալ
foursbetro հաւաք, եւ թէ այդ նպատա
կէն դուրս ուրիշ բանի չի կրնար գը
ծածուի:

Հիմա կը կարծէք թէ խնդիրը վեր
ջացաւ: 2է՛, չէ՛ք ճանչնար Ս. Թա
գաւոր թաղականները:

Իրենց այս օրինակներէն ի դե
րեւ եւլիք տեսնելուն պէս, անմիջա
պէս պաշտօնակի կ'ընեն խնամակալու
թիւնը, եւ կիրակի օր մը ժամերգու
թեան տեն խմբովին երթալով խնա
մակալութեան սենեակը որ եկեղեցիին
կից կը գտնուի, կը վանան նախորդներ
եւ գտնանալն ալ պահ դրուած անդին
կը վերցնեն: Միւս կողմէ կը դիմեն Բա
ղաւազան ժողովին որ նախորդ գտնա
պետին քով գտնուած դրամը գտնէ:

Անոր մերժողական պատասխանին
վրայ, իրենց գործը իրենց ձեռքով կը
անեն: Դարբինի մը ձեռքով բանալ
կուտան խնամակալութեան սենեակը,
եւ մէջը գտնուած 12 դրուշ մանրուքը,
կնիքը եւ անտարկները կը գրաւեն:
Ասակէ տարբարան յանգումութեան
ուրիշ օրինակներ զիտէ՛ք դուք:

Տեսնե՛ք հիմա թէ Բաղաւազան ժո
ղովը ինչ դիրք կը բռնէ թաղական
խորհուրդին այս անհամարին վարմունքին
դէմ:

Լ. ԲԱՆԱԿԱՆ

(Զարուհակի)

Արտաքին խորհրդ

Ի Տ Ա Լ Ի Ա

Բաւերմայի մէջ երեսփոխանական ընտ
րութիւն մը կատարուեցաւ: Ետեւոր մե
ծամասնութեամբ յաղթանակեց Կարի
պալաի Պոստո որ Սիկիլիոյ քաղաքական
դատաւարութեան մէջն է եւ հիմա
բանալ կը գտնուի: Այս ընտրութիւնը
մեծ յաղթանակ մըն է արմատականե
րուն եւ ընդհանուր ներուժ պահան
ջողներուն համար:

— Սիկիլիոյ կողմին իր Միսիսիոյ ունի հի
մայ: Սիկիլիոյ քաղաքական արմատա
կիւն մը որ մինչեւ վերջերս Գառուկի
կաթ մակերը կը կրէր, սկսած է հա
տեցնել ժողովրդին թէ Յիսուս-Քրիստոս
կրկին Մարիամեղէն է իր անձին մէջ,
ուստի ինքն ալ Բաւերմայական մը: Մե
սիսիոյ մըն է: Սիկիլիոյն որ կարգա
դրէ գիտէ քաղաքները կուտայ, խոստ

վանանք կ'ընէ, կ'օրհնական ծէսեր կը
հաստատէ եւ կ'անգի իր կանանցին
դէմ: Ռեքլամայի գաւառին մէջ բաւա
կան իշխանութիւն ձեռք բերած է: Զա
նազան կողմերէ եկած էրիկ մարդեր եւ
կնիկներէ գաղթականութիւն մը կ'աղ
է: Այս մարդերը նոր Միսիլիոյ համայ
նակալութիւն եւ անոր սիրոյն մարտիրոս
ըլլալու պատրաստ են:

Նոր Միսիլիոյ իր հաւատացեալնե
րուն մէջ մարմնակալութիւն մտցաւ,
Թէ՛ քաղաքական եւ թէ՛ կրօնական
իշխանութիւնները քիչ շատ յուրու
են Սիկիլիոյ մէջ: Սիրաբուրդայի Կար
կապու մէջ ինչպիսի ուղղած է վրդով
նորոգեալներուն ուրախութիւնը բա
նազանով գտնել, բայց Սիկիլիոյն
հաւատացողները ծիծաղելէն զատ ուրի
շան չեն ըրած:

Նոր Միսիլիոյ կը յայտարարէ ի
մարդ Սիկիլիոյ գործի պիտի բի
հաւատարմութեան հետ կը խոստ
նայ նաեւ հողի հաւատարմութեան
liberta di godere delle donne (պա
տարկութիւն կնիկի վայելելու): Այս իրիկ
բանաւածը գործառնութիւնը կը խա
ցէ ամբողջ:

Կառավարութիւնը անհանգիստ
վանալի գիտէ թէ Սիկիլիոյն «պի
տիկ ուղղութեան թաղան» շատ հաւատ
արմ է, բայց միտքեղական ու նախ
պաշարեալ ըլլալով, պատրաստ հոգի
է ամէն վտանգաւոր փորձերուն:

Գ Ե Բ Մ Ա Ն Ի Ա

Գերման կ'օրհնականութեան համաժողով
անցած կիրակի դիրքը բացաւ: Գա
լիերայի մարդաքաղաքին Միսիլիոյ մէջ
Երեք հազար հոգիէն աւելի ներկայ էին:
մէջերէն երեք երիտասարդ եւ արեւ
պիտակոյտ կը գտնուէր:

Բացման հանդէսներու սովորակ
նախը, բարեմարդութիւնները եղան:
Կոմ Գերմանի հասցի մը մէջ յայտ
արեց թէ կ'օրհնականութեան ամեն մեծ
էր, որուն դէմ ստատիկապէս կ'առաջ
հարկը անհրաժեշտ կը համարէ:

Հետեւեցողական է իմանալ թէ կա
թալիկ կ'օրհնականութեան ինչ հրապոյ
մը: Գալիոյ գտնին մտքը համազօր
որոշող առաջնելու համար: Մարդիկ
ինչ որ կ'արեւի էր ընել մինչեւ հիւս
ըրած են եւ սակայն այսօր գործաւոր
գանգաւոր թէ կ'օրհնական անտարբե
րութիւն ունին անոնք զոր իրենց
գաւառուն պէս կրթած են:

Ա. Ն Գ Ի Ի Ա

Անցած երկուշաբթի վերջերս թա
գաւոր Ուսայը կողմէն մեկնեցաւ եւ ար
քանդակով մէկտեղ Սիկիլիոյ Պալա
տայի ամբարանցը փոխադրուեցաւ:

Չ Ի Ն Ա Ս Տ Ա Ն

Անգլիոյ արտաքին գործերու նախ
արարութեան մատուցուած տեղեկագր
մը զոր պատրաստած է Բէքինգհեմ
նախկին զեւպանտան քաղաքագրը,
քանի մը չանհանա տեղեկութիւններ կը
պարունակէ Զինաստանի եւրոպական
ցուցեան վրայ: Այս պատուս որ Զինա
ստան 875 միլիոն ֆունտը պատրաստ
կան տուգանք պիտի վճարէ, որուն վը
րայ պիտի տակնայ քանի մը միլիոն ու
Լիւսո-Թոնկը եւ աւելցու պատճառա
ւերապայի համար հարկեր է օրոք գո

ԹԵՐԹՈՆ «ՀԱՅԳԱՐԱՆ»-Ի (38)

ԺԱՅԳԱՐԱՆ

ԴԱԳԱՂԻՆ ՍԵՋ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՀԱՐՈՒՍ ԱՂԳԱՆ ՄԸ ՆՄԱՆՏՈՒՐԸ

ԺԱՅԳԱՐԱՆ

Ժանէ, անկէ երկու քալ անդին,
թուրքերու ետին կ'առուարած, աչքը
Բարսիլէնէն չէր դառնար եւ պատրաստ
էր անոր առաջին նշանին հնազանդիլ:
Հակառակ դիւրեւան խոր մթու
թեան, ծերունին ցերեկուան պէս օրոյ
կը տեսնէր:

Բարսիլէն վտանգ ըլլալով որ ապա
հովարան մէջ էին, թէ ծառաներէն ոչ
ոք կ'ար պարտէր եւ թէ ծառաներէն ոչ
գի ինքնակայ չէին, նշան մը բրաւ:
Անմիջապէս Ժանէ գնաց կամաց մը
իր հիշատակը ասան պատին դէմ, Սէլէթի
պատուանին առջին անկիւն:

Բարսիլէն ծածուկ լապտեր մը վա
ռեց, զրպանը դրաւ ու ճարպկութեամբ
վեր ելաւ:

Ինչպէս որ ըսինք, տաքթոր Լորան
միջնած ասան պատուանը կիտարաց
ձգեր էր:

Ստիկանը կամաց մը հրեց զայն:

Այն ասան, երբ ասանի վերի ծայրը
թառած, կանգ առաւ, եւ գուր մին
չեւ պատուանը բարձրացնելով՝ մտիկ
ըրաւ թէ անհեղին ու եւ իսկող կը
լսուէր մի:

Անհեղին կարծես անհեղին էր, եւ
մէկէն ի մէկ Բարսիլէն այնպէս են
թաղեց:

— Հէ՛, ըսաւ ինքնին, արդեօք հի
ւանդը ուրիշ անհեղին մը փոխադրեցին:
Այն ասան գործերին դէմ է:

Նորէն անկիւնը ըրաւ:

Եթէ իր ծածուկ լապտերը գործանէր,
առանց ժամանակ կործնեցնելու անմիջա
պէս կրնար այս բանը ստուգել: Բայց
եղանակին վերի ծայրը գտնուելով, կը
վախարարէր թէ լապտերը երեսուն հան
կը տեսնուի:

Ուստի լաւագոյն համարեց սպասել:

Բիշ մը ետքը ասկայն լսեց կանոնա
ւոր շնչառութեան մը ձայնը, կ'ապա
ցուցանէր թէ անհեղին մէջ մէկը կը
քնանար:

— Ասիկա, ըսաւ ապահովուելով, հի
ւանդապահ ըլլալու է:

Նորէն մտիկ ըրաւ՝ տեսնելու համար
թէ ուրիշ շնչառութիւն մըն ալ կ'ար մի,
բայց բան մը չսեց:

[illegible]